

Milomir Gavrilović

TIHI, LIRSKI DIJALOG SA PROLAZNOŠĆU

(Tomislav Marinković: *Nevidljiva mesta*,
NB „Stefan Prvovenčani“, Kraljevo, 2015)

Nevidljiva mesta Tomislava Marinkovića mogu se čitati kao lirski dnevnik potrage za naslovljenim (pseudo)iluzornim prostorom. Pre svega, za samom poezijom, zapravo auto i metapoetičkim iskustvom, koje se nameće već samim kompozicijskim načelom – zbirku otvara „Pre nego što počneš da pišeš pesmu“ (unutrašnji dijalog „dve jedine zainteresovane strane“ – udvojene figure pesnika, u kojem se pevanje nedvosmisleno samerava i sa prepoznavanjem, ali i nedostajanjem epifanijskog), i zatvara pesma „Našao si je“ (u kojoj je, barem trenutno, osvojena *istina*, odnosno, mogućnost da se kroz stihove otkrije kakvo univerzalno iskustvo – poslednja pesma zbirke ukazuje se i kao svojevrsni poetički kredo, ali i opravdanje ponuđenih stihova i same zbirke). U *Nevidljivim mestima* pevajući subjekt („prozor kroz koji duša gleda obeskućeni, rasuti svet“), počesto bespomoćan pred rečima, pokušavajući da kroz „mucanje“ dosegne izraz („Pokušavaš da se setiš“, „Počeci“), okružen je svakodnevicom, koja, u svojoj efemernosti, postaje poligon za igru duha i nudi rekvizite pesničkom izrazu. Upravo tu, na granici verističkog i lirskog koje ga dosledno preinačava, pisanje se ukazuje kao iluzorni beg ka rečima, koje su zapravo neprepoznata, ali i sveprisutna građa (pesničkog) sveta, odnosno, kao potreba, estetska i egzistencijalna, da se u rasipajućoj real(istič)nosti, prepozna, katkad i od nje otrgne traženo iskustvo (ili iluzija istog) koje je skriveno u svakodnevnom („U parku“, „Čitanje“, „Bežeći od reči“, „Nevidljiva mesta“). Izdvojio bih pesmu „Bajka“, u kojoj je, uz ironijsku distancu, prikazana samovolja pesničke imaginacije, ali i nemogućnost pesničkog duha da, ponirući u svakoliki vavilonski kontekst, iznedri autentične poetske svetove.

Marinkovićev beg u lirizam (uslovljen kao proniknuće u mehanizme svakodnevice, ali ne i potreba da se oni kao pojedinačni i pojednostavljeni fenomeni predstave, već koliko u meri koja dozvoljava postavljanje okvira za tihi dijalog sa prolaznošću), samerava se, kao i u celini Marinkovićevog pesništva, sa samoćom i prirodom. Samoća (o kojoj Marinković možda najbolje i piše upravo u pesmama koje pretpostavljaju subjekta okruženog masom), za pevajuće aktere i statiste Marinkovićeve poezije je, sa stanovišta epifanijskog potencijala, uvek željeno stanje. Samoća je preduslov, neobavezujući, ali često i traženi, trenutaka u kojima se razobličuje konfiguracija svakodnevnog, kada se pevajući subjekt pruža ka često nedohvatnim, nevidljivim mestima ili kada se pak povlači pred plimom svakodnevice u prostor sopstvene intime („Duša na putovanju“, „Razne vesti“, „Suncokreti“, „Vagon u travi“, „Gledanje kroz noć“). Priroda je, sa druge strane, uvek više od dekora, više od opisa, čak i kad pesnik nastoji da je takvom prikaže: „To nije varka, šapuću daleke zvezde, / stvarniji svet od ovog nećeš naći.“ Priroda je saučesnik u nameri pevajućeg subjekta da progno-

vori; prostor je u kojem su relativizovani uzusi svakodnevice („Februarske skice“, „Opis“, „Suncokreti“, „Kraj avgusta“, „Letovanje“).

Vreme, kroz niz varijacija o prolaznosti, opsesivni je i centralni kompleks Marinkovićeve zbirke. Neumitni protok vremena, *modus operandi* sa kojim se mire ili ne mire subjekti *Nevidljivih mesta* („Zemlja i nebo“, „Naše varoši“, „Kraj avgusta“, „Tamo kroz staze“), projektovan je udvajanjem subjekata, kroz poniranje u pređašnje i, katkad, teško dohvatljivo sopstvo („Vagon u travi“, „Duša na putovanju“) ili čak kroz udvajanje celokupnog civilizacijskog konteksta („Letovanje“), sve do pesama u kojima traganje za kakvom dijalektikom prolaznosti ostaje bez odgovora („Zašto“). *Nevidljiva mesta* su određena potrebom da se prolaznost relativizuje, da se barem trag proživljenog iskustva, koji se sa distance, često i kao varka, čini vrednim, otrgne od zaborava. Dve uspele pesme, posvećene roditeljima („Očev pogled“, „Ruke koje svetle“), svedoče kako se sećanja, uslovljena emotivnim angažmanom i neuprljana niskim patosom, suvereno mogu oteti od sveopšteg mehanizma zaborava. Pesa koja i pozajmljuje naslov zbirci, „Nevidljiva mesta“, sva je u znaku potrebe da se daleki trenuci, zalozi negdašnjeg postojanja, sačuvaju u stihovima, i vere, koja se, iako se ukazuje često nedostatnom da u potpunosti rekreira žuđeno iskustvo, nikad ne uspostavlja iluzornom, odnosno, nedostatnom da od zaborava odeli ono što je od prošlog života izbeglo etru: „Ali srce, sa osećanjem života, / između godina još traži / dragocenosti koje mu pripadaju.“ Sve što čini fenomen koji najčešće banalno i nepotpuno nazivamo životom nestaje, čak i (zapisana) sećanja o njemu blede, ali su subjekti Marinkovićeve poezije ontološki upućeni da, uzaludno ili ne, sabiraju i čuvaju refleksije, emocije, tragove duše, da ih brane od vremena: „Naša srca sa nepoverenjem osluškuju / spoljašnji život prepun tajni. / U njima postoje skrivena mesta / sa otiscima dešavanja od nekada, / kao utisnute stope na usijanom asfaltu“ („Naša srca“).

U Marinkovićevoj poeziji refleksi stvarnosti su oplemenjeni ili kontaminirani kakvom stilskom intervencijom („Ulazim među mirisna / mala sunca u visini očiju“ – „Suncokreti“; ili: „Na drveću, u zelenilu krošnji / život slavi trenutke, sunce pali listiće klena, / žune beskrajno usitnjavaju svoje soprane“ – „Nije varka“), dakle, tropom koji u iskustvo koje se otima verističkom predstavljanju slike sveta i prikazu stvarnosti unosi čistu lirsku građu. Upravo pri pomenutim mestima, koja kanališu protok lirskog, Marinković dozvoljava višku semantike (bez obzira da li je ona sabrana oko egzistencijalnog, ontološkog, intertekstualnog, metafizičkog, u retkim prilikama, čak i mitskog iskustva) da se na trenutak samoodredi u stihu, sasvim retko kroz ponuđenu poentu, već pre u vidu kakve uspele sugestije, kojom je tek naslućeno traženo iskustvo. Marinković to čini nepretenciozno, navodeći čitaoca da, tek kad usmeri punu pažnju na plodotvoran spoj traženog iskustva i rekvizita svakodnevice, primeti proboj lirskog u ponuđenu, upravo izmenjenu, mehaniku odnosa. Time se tihi glas lirskog subjekta, koji popisuje svakodnevna, uslovno „sitna“ iskustva, preobražava u glas razvijene auto/metapoetičke svesti, i, preko, na trenutak napuštenih ili razobličjenih, okvira stvarnosti, dolazi do srećnih rešenja, ponuđenih uvida u kojima se, barem za tren, prepoznaju okviri kakve egzistencijalne muke ili ontološkog napora. Privlačnost i vrednost Marinkovićevih stihova prepoznaju se i u neskrivenoj (auto)poetičkoj potrebi: pisati o svakodnevnom, i, katkad, ukazati na trenutak ili emociju koji pripadaju univerzalnom registru. *Nevidljiva mesta* ovih stihova su svi oni rasapi u real(istič)nosti koji svojom sugestivnom

snagom, koja se i ne prikazuje svakome, upućuju pesničko iskustvo ka projekcijama sakrivenim iza verističkog dekora. Subjektu Marinkovićevih pesama preko je potrebna samoća da bi prepoznao gotovo nevidljive drhtaje u kompoziciji koja je razasuta oko njega – poezija nastaje kao konačni (u času uobličjenja), a za čitaoce, svakako, uvek ponovljivi ukrštanje reflektivnog i efemernog. Nevidljiva mesta se ukazuju tek kroz šapat, kroz trenutni, uvek dugo žučeni, epifanijski blesak, kao otkriveni procep kroz koji je kanalisani protok semantike koja se tek pesničkom intervencijom može uputiti ka (nedostatnom) razotkrivanju željenog univerzalnog iskustvenog konteksta. Vreme – centralna tematska opsesija Marinkovićevih stihova, ukazuje se i poput kategorije koja natkriljuje ostale poetološke i/ili tematske preokupacije (samoću, prirodu, sećanje); vreme kanališe i potrebu lirskih subjekata da prepoznaju nevidljiva mesta, da im se približe. Vreme je onaj fenomen koji se, neodrediv, potražuje. A o vremenu se može govoriti na dva načina, gustim filozofskim diskursom, i tihim lirskim šapatom, poput Tomislava Marinkovića, koji traga ne za konačnim odrednicama, već za ponekim drhtajem u kojem se tek može prepoznati daleki refleks potraženih iskustava. *Nevidljiva mesta* svoju upitanost o vremenu nikada ne iscrpljuju decidnim traganjem za unapred nedohvatnim iskustvom, već upravo u međuprostoru između odbijanja da se definiše i potrebe da se nasluti univerzalna razina. Konačno, nevidljiva mesta, sakrivena ne u spoljašnjim manifestacijama potražujućih iskustava, već u biću pevajućeg subjekta, i koja su tek nakratko i nikada u celosti u vlasti reči i stihova, ukazuju se kao od vremena pozajmljeni snimci, otkinuti prizori, sećanja, osećanja, koja se tek srećnom intervencijom pesnika, zauvek, pohranjuju u jeziku, u stihovima. Nastala na potrebi da se od vanvremenskog hoda otkinu ona iskustva koja rasvetljuju, bar za tren, ontološku pozicioniranost čovekovu, *Nevidljiva mesta* u tome uspeavaju, u onoj meri u kojoj Marinković, tiho i nenametljivo, uspeva da u neiscrpnim ponorima (ne)dohvatnih prostora sećanja prepozna reflekse vanvremenskih iskustava.